

mljama Istočne Europe, Jugoslaviji, Maroku, Alžiru, Tunisu, Bagdadskom paktu, arapskim zemljama i Izraelu, libanonskoj krizi, Dalekom Istoku, atomskoj energiji.

Francuski diplomatski dokumenti (Documents diplomatiques français), 1958, 2. tom, (1. VII. - 31. XII.), Pariz, 1993. obuhvaćaju: europske i atlantske institucije, francuski plan za reformu NATO pakta, Berlinsku krizu, Veliku Britaniju, SSSR, zemlje "narodne demokracije" i ostale europske države, SAD, Kanadu, Latinsku Ameriku, Maroko, Alžir, Tunis, Libiju, Afriku južno od Sahare, libanonsku i jordansku krizu i anglo-američke intervencije, Izrael, arapske zemlje, Pakistan, Daleki Istok, OUN, razoružanje.

U svesku *Francuski diplomatski dokumenti (Documents diplomatiques français), 1959, 2. tom, (1. VII. - 31. XII.),* Pariz, 1995. nalaze se dokumenti o Europi i Sjevernoatlantskoj zajednici (odnos Istok-Zapad, konferencija Četvorice u Ženevi, Zapadna konferencija održana u prosincu 1959, reorganizacija NATO pakta, Zajedničko tržište i Europsko udruženje slobodne razmjene, Euratom, unutarnja i vanjska politika europskih država), dokumenti o Maghrebu i Crnoj Africi, o problemu Laosa i Indije, o kineskoj vanjskoj politici, Latinskoj Americi, Antarktiku, te o francuskom nuklearnom programu.

Svezak *Francuski diplomatski dokumenti (Documents diplomatiques français), 1960. 1. tom, (1. I. - 30. VI.),* Pariz, 1995. sadrži dokumentaciju koja se odnosi na sljedeće probleme: odnos Istok-Zapad, Berlin i njemačko pita-

nje, konferencija na vrhu u Parizu, konferencija o razoružanju, reforme Europske Ekonomske Zajednice, SSSR, sateliti SSSR-a, Jugoslavija, alžirski problem, Maroko, Tunis, ostale afričke države, Bliski i Daleki Istok, Latinska Amerika, francuski nuklearni program, konferencija u Ženevi o obustavi francuskih nuklearnih pokušaja, francusko-njemačka vojna suradnja, pomoć zemljama u razvoju.

Francuski diplomatski dokumenti, 1945, Aneksi (Documents diplomatiques français 1945, Annexes), (11. LX. - 2. X.), Pariz, 1996. posljednji je do sada objavljeni svezak iz ove serije. Ovaj svezak je reprint-izdanje *zelenih knjiga* u kojoj su bili objavljeni tekstovi razgovora i rasprava sa trideset i tri sjednice koje je održalo vijeće ministara vanjskih poslova u Londonu, u razdoblju od 11. IX. do 2. X. 1945. godine.

Branka Molnar

ANĐELKO BADURINA,
DATJA I PRIJATJA. PRIMICI I
IZDACI SAMOŠTANA FRANJEVACA
TREČOREDACA GLAGOLJAŠA U
MARTINŠĆICI NA OTOKU CRESU,
Knjiga I, 1578-1618, Povijesni arhiv u Rijeci, Rijeka 1995, 176 str.

Riječki Povijesni arhiv izdao je 1995. godine kao 12. svezak svojih posebnih izdanja knjigu dr. Anđelke Badurine "Datja i prijatja. Primici i izdaci samostana franjevac trečoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu". Radi se zapravo o latiničnom prijepisu jednog od četiri blagajničkih dnevnika

("računa kvaterna") samostana Sv. Jeronima u Martinšćici, izvorno pisanih glagoljicom, koji se pod imenom "Datja i prijatja" čuvaju sada u Provincijalnom arhivu Franjevaca trećoredaca glagoljaša u Zagrebu na Ksaveru. Objavljeno djelo jest prva knjiga ovih dnevnika koja obuhvaća godine 1578-1618.

Ovakvi blagajnički dnevnici, koji su se vodili u svim trećoredskim samostanima u Hrvatskoj predstavljaju dragocjeno vrelo podataka ne samo za upoznavanje života u samostanu i mjestu gdje su vođeni, nego i za povijest gospodarstva cijelog područja. U njima nalazimo podatke o putovanjima i poslovima samostanske braće. Budući da su pisani hrvatskim jezikom, a pismom glagoljicom, bit će zanimljivi posebno za jezikoslovce. Ovim prijepisom dr. Badurina omogućio je i onima koji nisu vješti u čitanju glagoljice pristup k ovom nadasve zanimljivom povijesnom izvoru.

Potrebno je naglasiti da ovakva djela doprinose izučavanju i pisanju one povijesti koju ne zanimaju toliko politički i državni interesi, koliko svakodnevn život pojedinih grupa ljudi ili njegovi pojedini vidovi. A upravo tim putem kroči povijesna znanost zadnjih godina i desetljeća.

Samostan franjevaca trećoredaca glagoljaša utemeljen je oporukom Cresanke Urse Kolombis, koja je za buduću samostansku braću ostavila posjed Dragu, a njezin suprug Blaž poklonio je istima zemlju u Tihoj te je i započeo gradnju samostana 1479. godine. Braća se nastanjuju u samo-

stan već 1482. godine, premda su samostan i crkva dovršeni tek oko 1520. godine. Crkvu je posvetio u čast sv. Jeronima 1525. creski konventualac i naslovni biskup Patrasa Antun Petris Marcello.

O ovim i nekim drugim povijesnim podacima govori nam autor u "Kratkom pregledu povijesti crkve i samostana Sv. Jeronima" (str. 3-4), dok je u "Uvodu" (str. 5-6) ukratko opisao rukopisni izvornik, neka jezična obilježja te je iznio značenje dnevnika kao povijesnog izvora. Glagoljski blagajnički dnevnik prepisan latiničnim pismom glavni je sadržaj objavljene knjige (str. 9-169); od toga "primici" zauzimaju str. 9-34, a "izdaci" str. 37-169. Na str. 170-172 prenesene su tri izvorne stranice glagoljskog teksta, dok je na str. 173. priređen sažetak na engleskom i talijanskom jeziku.

Krajnje godine zabilježenih primitaka su 1578-1618, s time da nedostaju godine 1588-1613. Izdaci su zabilježeni odvojeno od primitaka, i to od 1584. do 1618. godine. Rukopisni dnevnik danas broji 152 lista, razvrstana u 9 sveščica, koji su uvezani u kožu.

Novčana jedinica koja se tada upotrebljavala bila je lira, odnosno libra ili librica, koja je u dnevniku skraćivana na trostruki način: *lib.*, *lr.* i *l.* Jedna je lira iznosila 20 soldina.

Dnevnik su vodili čuvari samostana (*gvardijani*) ili njihovi zamjenici (*vikari*). Obračun troškova vršio se na kraju mjeseca i to pred cijelom samostanskom zajednicom, što je u dnevniku izraženo riječima: "prid fratri", "pred fratri", "s fratri", "prid fratri u

rifertoriju”, ”prid fratri u rifertoriju pod zvonac” i sl. Godišnji se obračuni nisu vršili, već se to obavljalo svake treće godine prigodom pohoda pokrajinskog redovničkog poglavara (*provincijala*) ili prigodom održavanja pokrajinskog zasijedanja (*kapitula*).

Način pisanja, pravopis, nazivlje i jezik nisu ujednačeni, budući da ovisе o raznim pisarima (*kancilir, škritur, pisar*) koji su dnevnik pisali. Ovi su pisari potjecali pretežno iz Kvarnera i sjeverne Dalmacije. Autor objavljene knjige nije zahvaćao u obilježja pojedinih pisara, pa čak ni u očite pravopisne greške, već je sve ostavio onako kako se nalazi u izvornom dnevniku. No, ipak bi bilo korisno a i sukladno znanstvenim kriterijima, koji se primjenjuju kod objavljivanja izvora, da su očito kriva mjesta protumačena i ispravljena u tekstualnim bilješkama na dnu stranice.

U blagajničkom dnevniku spominju se mnoge osobe bilo one iz franjevačke obitelji, bilo mještani koji su surađivali sa samostanskom braćom. Na temelju ovih računa može se npr. ustanoviti vrlo podroban vremenski redosljed službovanja samostanskih čuvara, a to su: Juraj Brunčić (Bručić, Bročić) (1578, 1581), Matija Dražević (Dražijević) (1579, 1581), Mihovil Nižić (1586), Dunat Guščić (1586, 1857), Frančisko Igličić (1589), Šimun Burutina (1590, 1591, 1609), Dunat Bručić (1592), Barić Mikulčić (1593), Stipan Glavić (1594), Šimun Tkunjanin (1594), Šimun Hromčić (1595, 1596, 1599-1601), Jure Nižić (1601), Marin Meštović Zadranin (1603-1607), Mikula Maričić (1608),

Toma Matukačić (1611), Toma Mačačaković (Mačukatović) (1612, 1613), Andrija Šantić (1614), Ambroz Milohnić (1615, 1616), Petar Marković (1617), Mikula Baničić (1617). Osim čuvara moguće je ustavoviti i druge više i niže službenike unutar reda (*minister, definitori, kumesarji, škritur redovski*). No da bi se to učinilo potrebno je izlistati cijelu knjigu. Nedostaje, naime, na kraju knjige Popis imena osoba, (uz Popis imena mjesta i stvari), što predstavlja bitni nedostatak ove knjige. Nadam se da će ovaj manjak biti ispravljen u narednom svesku ovih blagajničkih dnevnika, naknadno praveći popis i za ovaj svezak.

Hvale je vrijedno što se autor potrudio u povijesnim bilješkama donijeti nam životne podatke nekih samostanskih čuvara koji se spominju u dnevniku.

Dnevnik je pun zanimljivosti, kako je već rečeno, s jezikoslovne strane, što se može potkrijepiti jednostavnim popisom mjeseci kako ih ovdje nalazimo: Jenvar/Enar/Envar, Prvar, Marč, April, Maj, Ijun, Ijul/Ijulej, Agust/Agušt, Sektebr, Oktebar/Ok-tubr, Novebar/Novembr /Novembar, Dektebar. No, nadasve je zanimljiv kao povijesni izvor, pomoću kojega se može vrlo lako (ne zaboravimo, pisan je hrvatskim jezikom!) opisati samostanski život s kraja XVI. i početka XVII. stoljeća. Bilo bi vrlo korisno kada bi nam neki povjesničar iz franjevačke zajednice opisao čime se bila bavila njegova subraća prije 400 godina, od čega su živjeli, što su kupovali, a što prodavali, što su jeli i pili, te konačno koliko su u

svom svakodnevnom životu ostvarivali franjevački duh siromaštva.

Stjepan Razum

TIAS MORTIGIJA, MOJ ŽIVOTOPIS, Priredio Trpimir Macan. Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1996.

U nakladi Matice Hrvatske a priređen od Trpimira Macana nedavno je hrvatskoj javnosti predstavljen životopis Tiasa Mortigijije.

Ova autobiografija dio je istražnog spisa o Tiasu Mortigijiji (1946-1947) u građi Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Osim životopisa, Trpimir Macan pronašao je tu i zapisnike preslušavanja u zatvoru Uprave državne sigurnosti za Hrvatsku u Zagrebu te izjave Vladimira Košaka i Grge Ereša o Mortigijiji.

Tko je bio Tias Mortigijija? Novinar i publicist, rođen u Dubrovniku 7. IV. 1913. Nakon završene Realne gimnazije u rodnome gradu (1931), diplomirao je povijest i zemljopis na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1940). Stručnim istraživanjem poglavito novije hrvatske povijesti bavi se od 1935, radeći u arhivima i prikupljajući građu. Izabran je za asistenta na katedri ekonomske povijesti Visoke ekonomsko-komercijalne škole u Zagrebu, no u tom svojstvu nikada nije niti počeo raditi poradi zauzetosti uredničkim poslom.

Glavno područje njegove javne dje-

latnosti bilo je publicističko-novinarsko. Već kao učenik objavljuje pjesme, osvrte, članke i rasprave. Objavljivao je u *Hrvatskoj reviji*, *Hrvatskom narodu*, *Spremnosti*, *Glasu Matice Hrvatske*, *Luči*, *Hrvatskoj straži*, splitskom *Novom dobu*, *Hrvatskoj smotri* i drugdje. Autor je knjižice *Dinko Tomašić u pravom sujetlu*, a za tisak je priredio knjigu Josipa Berse *Dubrovačke slike i prilike*, opremivši je predgovorom. Uredio je *Zbornik hrvatskih sveučilištaraca*. Više radnji ostalo mu je u rukopisu ili konceptu.

Dobar dio životopisa Mortigijija opravdano posvećuje svom uredničkom radu u različitim periodicima (1933-1936): *Krijes*, *Alma Mater*, *Dubrava* i *Hrvatski Jug*. Ipak - piše Mortigijija - ni slutio nije da bi se posvetio novinarstvu, više puta ističući kako ga je 10. travnja 1941. prekinuo u njegovim povijesnim istraživanjima kojima se, do samog kraja života, uvijek želio vratiti. Od travnja 1941. odgovorni je urednik *Hrvatskog naroda*. U veljači 1942. prelazi u uredništvo tjednika *Spremnost* gdje je imenovan krajem svibnja 1943. ravnateljem i glavnim urednikom ostavši na tom položaju do kraja 1944.

Smjenivanjem s dužnosti pred Božić 1944. prestaje njegova i novinarska i publicistička karijera, pa tijekom 1945. nije obavljao nikakvu dužnost. Slomom Nezavisne Države Hrvatske na poziv Novinarskog društva, uz tridesetoricu drugih novinara Mortigijija 6. svibnja 1945. napušta Zagreb i prelazi u Austriju.

Živeći u izbjeglištvu u Austriji više